

J. B.

"Album Antoine De Smet", Antoine De Smet, Bruxelles 1974 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 20/2, 380-381

1975

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

Michele Malatesta: *Logistica e Filosofia*. Vol. 1. Napoli 1974 Libreria Scientifica Editrice ss. VII, 144.

Istituto de Filosofia Teoretica dell'Università di Napoli, N° 11.

Zanim wypowiedzą się logicy i filozofowie, warto zwrócić uwagę na książkę o stosunku logiki do filozofii, która może zainteresować także i historyków nauki ze względu na obfite refleksje na temat pojęcia nauki, jej stosunku do epistemologii itd. We wstępie i w wprowadzeniu spotykamy nazwiska Tarskiego, Bocheńskiego, Łukasiewicza, Whiteheada i Russella jako tych, do których dorobku autor najwyraźniej nawiązuje. Rozdział pierwszy rozpoczyna pochwała Leibniza, nazwanego „genialnym prekursorem nowożytnych logików” (s. 7).

Kryzys współczesnej logiki zaczął się już w momencie jej największego triumfu, tj. w chwili ukazania się w 1910 r. książki *Principia Mathematica* napisanej przez Whiteheada i Russella — naprzód pojawił się Brouwer, potem Lewis, a wreszcie Łukasiewicz, którego książka o logice trójwartościowej wydana we Lwowie w 1920 r. była przełomem w dziejach logiki (s. 34). To zaś, co w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych naszego stulecia pisał von Wright, świadczy raz jeszcze o kryzysie logiki i pozwala postawić pytanie: „Jedność czy wielość logiki?”.

W dalszej części autor bada stosunki, jakie zachodzą między logiką a różnymi dyscyplinami naukowymi, przy czym okazuje się, że logika może dostarczać instrumentów poznawczych umożliwiających aksjomatyzację arytmetyki, geometrii, fizyki i biologii. Nic więc dziwnego, że w następnej (IV) części książki znajdujemy refleksje na temat tej właśnie możliwości aksjomatyzacyjnej w zakresie wszystkich nauk. Poprzednio punktem wyjścia rozważań autora był Carnap, obecnie bierze on za przewodnika Kume'a, nazwanego później ojcem pozytywizmu. Ograniczając zakres wiedzy, Hume pragnął nadać pewność osiąganym przez nią wynikom. Jakże więc jest miejsce logiki między wiedzą racjonalną, którą cechuje konieczność, a wiedzą empiryczną, dotyczącą faktów — oto pytanie, któremu autor zamierza poświęcić następny (tj. drugi z kolei) tom swego dzieła, podczas gdy ostatni dotyczyć będzie podstaw logiki współczesnej, jej stosunku do dialektyki oraz kryterium prawdy.

Lektura tej książki jest bardzo pożyteczna, gdyż uczy ona tego, co osiąga się bodajże najtrudniej — kultury myślenia naukowego.

Waldemar Voisé

Antoine De Smet: *Album Antoine De Smet*. Bruxelles 1974 ss. 526.
Centre National d'Histoire des Sciences, N° 4.

Okazały tom, zwany *Albumem*, jest zbiorem części publikowanych już prac znanego belgijskiego historyka Antoine De Smeta, dotychczasowego kierownika działu kartografii Biblioteki Królewskiej w Brukseli. Okazją do tej reedycji była 65 rocznica jego urodzin, oznaczająca przejście w okres emerytalny. Inspiratorami wydawnictwa byli liczni (zaznaczeni na liście subskrybentów) jego przyjaciele, zarówno z Belgii, jak i z krajów sąsiednich, z którymi łączyły autora długoletnie kontakty naukowe, przede wszystkim zaś Hellen Wallis — *Superintendent of Map Room* w British Museum, autorka otwierającej tom bibliografii prac De Smeta. Dzięki pracowitości i dociekliwości historyka zdobył on sobie uznanie, którego wyrazem była przynależność do wielu towarzystw krajowych i zagranicznych, w tym również Towarzystwa Historii Kartografii *Imago Mundi*.

Dobór tekstów wybranych do reedycji w niniejszym tomie odpowiada zainteresowaniom De Smeta. Ich odbiciem jest także załączona, a licząca ok. 200 pozycji, bibliografia. W swym dorobku ma De Smet prace dotyczące historyczno-geograficznej tematyki swojego kraju, najważniejszych etapów rozwoju kartografii belgijskiej od wieków średnich do XIX w. Historia nauki belgijskiej i holenderskiej była mu najbliższa. Rozszerzał też swoje zainteresowania w zakresie historii geografii i kartografii na problemy podróźnictwa belgijskiego i emigracji do Ameryki.

Na szczególną uwagę wśród publikowanych tu prac zasługują: *Dzieje Zwynz* (Płn. Belgia); o autorstwie jednego z manuskryptów z XII w. (Guido de Bruxelles czy Guido de Pise); o unikalnej mapie *Gallia Belgica* z XVI w.; o holenderskich kartografach, geografach i kosmografach oraz twórcach globusów epoki Odrodzenia i o tak wybitnych, z geografią związanych uczonych, jak Erazm z Rotterdamu, kartograf P. Pourbus, rytownik Gaspar van der Heyden, Gemma Frisius. Cenne są też studia o G. Merkatorze i kontynuatorze jego dzieła Jadocus Hondusie oraz kartografach XVIII i XIX w., w tym przede wszystkim o P. Vandermaelenie. Cenną dla badaczy pozycją De Smeta jest również *Katalog zbiorów kartograficznych Biblioteki Królewskiej*.

Całość tych właśnie zasług i ich patriotyczne aspekty skłoniły Centre National d'Histoire des Sciences w Brukseli do wydania niniejszego tomu o profilu tematycznym typowym dla A. De Smeta.

J. B.

Obroty słów serdecznych. Antologia poezji o Mikołaju Koperniku. Oprac. Janusz Kapuścik i Wojciech J. Podgórski. Warszawa 1974 Państwowy Instytut Wydawniczy ss. 131, ilustr.

Jest to bibliofilskie wydanie Państwowego Instytutu Wydawniczego zbioru wierszy poświęconych wielkiemu astronomowi. Antologię otwierają utwory Dantyszka, Brożka i Osińskiego, zamykają zaś Władysława Broniewskiego, Stefana Flukowskiego i Stanisława Ryszarda Dobrowolskiego.

W pięknej szacie graficznej, zaprojektowanej przez Franciszka Starowieyskiego, wykorzystane zostały reprodukcje portretów Kopernika, akcesoria astronomiczne, figury alegoryczne, mapy nieba, znaki Zodiaku.

J. R.

Michał W. Łomonosow: *O ruchu Ziemi.* Warszawa 1974 Towarzystwo Przyjaciół Książki ss. nłb. 16.

Oddział Warszawski Towarzystwa Przyjaciół Książki wydał — w postaci pięknego druczka bibliofilskiego — fraszkę Michała Łomonosowa, której w przekładzie polskim nadano tytuł *O ruchu Ziemi*. Żartobliwy ten wierszyk, przełożony przez Juliana Tuwima w 1953 r. dla „Problemów”, brzmi następująco:

Astronom z astronomem obiad razem jedli
I przy biesiadnym stole spór zawzięty wiedli.
Jeden twierdził, że Ziemia wokół Słońca dąży,
Drugi, że to nie Ziemia, ale Słońce krąży.
Jeden zwał się Kopernik, a drugi Ptolomej...
A spór, co jest ruchome, co zaś nieruchome,
Rozsądził kucharz — żartem. Spytał go gospodarz: